

Grästorps kommun

Kommunförvaltningen
Social verksamhet

GRÄSTORPS KOMMUN

HANDLINGSPLAN FÖR PERSONAL INOM SOCIAL VERKSAMHET
SOM MÖTER VÅLDSUTSATTA PERSONER

September 2015

Postadress
Grästorps kommun
Social verksamhet
467 80 Grästorp

Besöksadress
Kommunens hus
Jon Jespersgatan 28
467 80 Grästorp

socialverksamhet@grastorp.se
www.grastorp.se
Växel 0514-580 00
Fax: 0514-580 20

Innehåll

Bakgrund	2
Våldsdefinition	3
Olika former av våld	3
Våldsutövaren	4
Särskilt sårbara grupper	5
Våldsutsattas situation:	5
Äldre kvinnor:	5
Kvinnor med utländsk bakgrund:	5
Hedersrelaterat våld och förtryck:	6
Hbtq-personers situation – homosexuella, bisexuella, transvestiter och queer:	6
Barn som upplever våld	6
Våga se – våga fråga – ta emot svaret – och kunna agera	6
Att se	7
Att fråga	8
Att ta emot svaret	8
Att agera	8
Rutiner i arbetet med våld i nära relationer	11
Utredning av våldsutsatt	11
Utredning av våldsutövaren	15
Samhandläggning kring särskilt utsatta grupper	16
Rättsligt skydd för våldsutsatta	17
Polisen	17
Stöd vid rättegång	17
Särskild företrädare för barn	17
Hantering av skyddade personuppgifter	17
Kontaktuppgifter	19

Bilaga

1. Checklista för akut handläggning
2. Bemötande av våldsutsatt
3. Makt och kontrollrelation samt Jämställd relation
4. Vålds- och uppbrottsprocesser
5. Barnets reaktioner på en onormal situation
6. Signaler och tecken på våld
7. Förslag på frågor om utsatthet
8. Förslag på frågor när oro finns om att barn far illa

Bakgrund

Detta dokument är en vägledning för dig som i din yrkesroll har kännedom om eller misstänker att någon utsätts för våld. Det finns inget krav på att den som har utövat våldet ska vara dömd eller ens polisanmäld för något brott. Det är den våldsutsattas egen upplevelse av det inträffade som är avgörande. Alla kan råka ut för våld i en nära relation oavsett om det är en kvinna eller man. Våld i nära relation sker såväl i samkönade som ej samkönade relationer.

Länsstyrelsen och Västra Götalandsregionen har tagit fram en länsövergripande strategi för jämställdhetsintegrering, som antagits av flera kommuner i länet. Kommunstyrelsen i Grästorps kommun antog strategin 2014-04-08. Strategin avser perioden 2014-2017. Strategin utgår ifrån Riksdagens nationella jämställdhetspolitiska mål och där ett av målen är att:

- Mäns våld mot kvinnor skall upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet

Strategin beskriver i kapitlet " Makt och mäns våld mot kvinnor" tre regionala mål för Västra Götalandsregionen:

- Långsiktiga och hållbara strukturer för att motverka mäns våld mot kvinnor
- Beredskap för att tidigt upptäcka våldsutsatthet och erbjuda stödinsatser till våldsutsatta, barn som lever med våld och våldsutövare
- Rutiner för målgruppsanpassat stöd till grupper med svagt samhälleligt skydd

Det är viktigt att ständigt ha ett *säkerhetstänkande* kring den som är utsatt för våld och omedelbart verka för att våldet ska upphöra. Ofta upplevs våldet som skamfyllt och svårt att tala om. Kännetecknande är att den våldsutsatta har en nära relation till och ofta starka emotionella band till den våldsutövande, vilket försvårar möjligheten till uppbrott. Att utöva våld i nära relation är såväl ett straffrättsligt som ett socialt problem. I 5 kap. 11 § SoL fastställs att:

"Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp.

Socialnämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

Socialnämnden ansvarar för att ett barn, som utsatts för brott och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver.

Socialnämnden ska också särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvara för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver" Lag (2012:776)

Varje år drabbas många människor av brott där våldsutövaren är en anhörig eller bekant. Våld kan förekomma i alla relationer mellan par i såväl heterosexuella som samkönade relationer, mellan syskon eller andra släktingar. Det vanligaste förekommande våldet mot närstående är det som utövas av en man mot en kvinna och som mannen har eller haft ett förhållande med. Kvinnor utsätts oftare än män för grovt och upprepat relationsvåld. Män uppger oftare att de har utsatts för psykiskt våld. Våld i nära

relationer skiljer sig mot annan våldsbrottslighet då brottet oftast begås i offrets egen bostad och därmed ökar i allvar och intensitet ju längre relationen pågår. För den våldsutövande handlar det om att utöva makt och kontroll genom att skrämja och skada.

Våldsdefinition

”Att avsiktligt utöva sådant fysiskt och/eller psykiskt våld gentemot en annan människa, som med största sannolikhet kommer att skada, förorsaka lidande, skrämja eller kränka denna person, eller får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något den vill. Att utsätta barn för att uppleva våld i hemmet, är att jämställa med att utsätta för fysiskt och/eller psykiskt våld.” (Utväg Skaraborgs våldsdefinition)

Olika former av våld

Våldet kan delas upp i kategorier, fysiskt, psykiskt, sexuellt, materiellt, latent och ekonomiskt, samt försummelse.

- *Fysiskt våld:* Är varje form av oönskad fysisk beröring, fysisk handling som orsakar skada och fysisk smärta. T.ex. att bli slagen, knuffad, sparkad, fasthållen eller att någon tar stryppgrepp.
- *Psykiskt våld:* Är verbala kränkningar och handlingar som riktar sig mot en person, egendom eller människovärde. T.ex. att bli hånad, förlöjligad, isolerad, kontrollerad och ständiga trakasserier. Förövaren kan hota med att skada barn eller husdjur, hota att ta sitt eget liv, hindras att ge omsorg eller trösta sina barn, hindras att söka vård för sig själv eller sina barn.
- *Sexuellt våld:* Är när någon tvingas delta i eller tillfredsställa någon sexuellt, att tvingas se på sexuella handlingar mot sin vilja. T.ex. att hota eller tjata sig till sex eller att den utsatta tvingas utföra olika typer av sexuella handlingar.
- *Materiellt våld.* Är när någon person angriper döda ting och framkallar rädsla. Den aggressivitet som riktas mot och förstör inventarier och ägodelar i och utanför hemmet skapar rädsla och oro.
- *Latent våld.* Är när stark ilska som aggressivitet visar sig i kroppsspråk och kroppshållning eller uttalanden som skapar rädsla och oro eller påminner om tidigare erfarenheter av fysiskt våld.
- *Ekonomiskt förtryck:* Det kan handla om att bli utsatt för ekonomisk kontroll och isolering som skapar ett begränsat livsutrymme och nedvärdering. T.ex. stöld av pengar och ägodelar, inte ha insyn i den gemensamma ekonomin, tvingas skriva på papper.
- *Försummelse:* Det här våldet drabbar kanske främst funktionsnedsatta eller äldre kvinnor. T ex medvetet felaktig medicinering, bristande hygien, otillräcklig föda, lämna någon utan hjälp och tillsyn långa perioder och försvåra istället för att underlätta.

Våldsutövaren

Våldet påverkar hela familjen på olika sätt och arbetet med att motverka våld i nära relation kräver ett helhetsperspektiv, vilket innebär insatser till både den våldsutsatta och den våldsutövande. En viktig förebyggande åtgärd för att våldsutsatta och eventuella barn inte ska utsättas för upprepat våld, är att den våldsutövande får stöd att bearbeta sin våldsproblematik. Att ge insatser till den som utövar våld torde vara ett av de viktigaste skydden för våldsutsatta. Insatsen kan indirekt ses som en insats för att den våldsutsatta inte ska riskera att bli utsatt på nytt och för att barn inte ska behöva uppleva våld. När en person som utövar våld har vårdnad eller har umgänge med barn, bör denne dessutom erbjudas råd och stöd utifrån barnets behov. Våldsutövare kan bli mer förändringsbenägna när de inser hur våldet påverkar deras barn och medveten om våldets konsekvenser. Att identifiera föräldraskap är att synliggöra barnen och kunna sätta in insatser för att ge barnen en trygg familjesituation. Att utreda den våldsutövande förälderns omsorgsförmåga och ge stöd till att förstärka den är viktigt för att förbättra livssituationen för barnet. Många barn berättar aldrig att de blivit utsatta för övergrepp och det kanske inte är så konstigt om förövaren sitter med vid samtalet.

Enligt 1 kap. 1 § SoL skall socialtjänstens verksamheter bygga på respekt för människors självbestämmanderätt och integritet. I bemötandet av den våldsutövande är det viktigt att respektera personen och att visa empati, samtidigt som man måste hålla kvar inställningen att den våldsutövande är ansvarig för våldet. Konsekvenser av våldet för den som är våldsutsatt och eventuella barn ska tydliggöras, samtidigt som tilltro ges till att den våldsutövande personen kan förändra sitt våldsbeteende.

Per Isdal, grundaren för Alternativ till våld i Norge, beskriver olika förklaringsmodeller till våld och dessa kan vara bra att ha i åtanke vid bemötandet av våldsutövaren.

- *Osynliggörandet* har ansetts vara den viktigaste förklaringen till att våldet ständigt kan fortgå. Genom att våldet negligeras, glöms och inte problematiseras kan våldet härska nästan som det vill. Synliggörandet är den viktigaste åtgärden i kampen mot våldet, både för den utsatta och för utövaren. För utövaren kan det vara svårt och obehagligt att förhålla sig till sitt eget våld, det skapar skamkänsla.
- *Normalisering* utgör en annan förklaring som går ut på att göra ett fenomen så vanligt eller omärkligt att det inte finns någon orsak till att problematisera det. Detta försvårar ett förändringsarbete med personer som utövar våld. Det är på alla plan ett viktigt förebyggande arbete att avnormalisera våld som handling.
- *Externalisering* torde vara det vanligaste sättet att skapa en mening med våldet. I detta sammanhang betyder det att förklara egna handlingar med förhållanden utanför sig själv. Genom externalisering konstruerar våldsutövaren en form av offerupplevelse, där han eller hon får en benägenhet att se sig själv som den kränkta eller förolämpade.

Särskilt sårbara grupper

Våldsutsattas situation:

En person som utsatts för våld kan ha tvingats leva med våldsutövarens krav på kontroll och dominans under lång tid. Ett uppbrott är komplicerat och den våldsutsatte kan komma att försonas med sin förövare i omgångar. Att utsättas för våld av en närstående person kan påverka psykiskt i form av ångest, depression eller symptom som vid posttraumatiskt stressyndrom. Våld och trauma som inte bearbetats kan få en mängd olika konsekvenser i personens liv, bland annat i form av psykiska funktionsnedsättningar eller missbruk. Den som är våldsutsatt blir oftast synlig genom symtomet och får då behandling för detta. Oavsett om våldet ligger långt bak i tiden eller är en del av personens nuvarande vardag, förblir det osynligt och kan fortsätta att påverka den psykiska och fysiska hälsan. Att utsättas för sexuella övergrepp innebär ett trauma och en integritetskränkning som ofta sätter djupa spår. Att våldet ligger långt tillbaka i tiden betyder inte att det är för sent att bearbeta det som hänt.

Personer med fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar eller missbruk är en särskild riskgrupp. De lever ofta mer isolerat än andra och är ofta beroende av andra människor för att klara sin vardagliga tillvaro. De kan vara helt utlämnade till personer som finns i vardagen för att stötta och hjälpa. Det kan vara en partner, personlig assistent eller annan vårdpersonal. En person med funktionsnedsättning har generellt redan från början ett svagt socialt nätverk, färre fritidsaktiviteter etc. Detta kan innebära att det är lättare för den våldsutövande att kontrollera och isolera. Dessa personer behöver stöd att komma ur våldsamma relationer eller bearbeta våld och trauma som ligger längre tillbaka i tiden för att deras hälsa ska förbättras. Studier gjorda på kvinnor med funktionshinder visar att våldet mot kvinnor med funktionsnedsättningar ofta riktar sig mot själva funktionsnedsättningen. T.ex. har en kvinna svårt att gå kan våldet riktas mot benen, har hon svårt att se kan våldsutövaren flytta runt saker i bostaden så att hon inte kan orientera sig. Kvinnor med smärtsjukdomar kan tvingas utföra rörelser som orsakar ytterligare smärta.

Äldre kvinnor:

Våld i nära relation mot äldre kvinnor kan vara svårt att upptäcka. Äldre kvinnor är en särskild "tyst" grupp när det gäller anmälningar av misshandel. Det är inte lätt att känna igen tecken på våld eftersom vissa skador kan tolkas som uttryck för normalt åldrande eller symptom på sjukdom. Äldre kvinnor som utsätts för övergrepp lever ofta isolerade och möjligheten att söka hjälp kan vara begränsad. De kan också befinna sig i en större beroendesituation än andra kvinnor. De band som finns till våldsutövaren kan vara starkt sammanflätade av praktiska, ekonomiska och sociala orsaker. Kvinnorna kan också ha svårt att söka stöd och skydd efter att länge ha tigit och lidit. Om kvinnan skulle be om stöd och hjälp är det inte alltid som det tas på allvar.

Kvinnor med utländsk bakgrund:

Kvinnor med utländsk bakgrund kan vara särskilt utsatta för våld på grund av faktorer som diskriminering, språksvårighet, segregation och brist på sociala nätverk. Hon kan vara rädd utifrån erfarenheter från hemlandet, för polis och myndigheter. Kanske saknar hon kunskap om sina rättigheter eller möjligheter om vart hon kan vända sig för att få stöd och hjälp. Kvinnan riskerar att bli

väldigt isolerad något som hjälper våldsutövaren att stärka sitt maktövertag om henne. Det händer inte så sällan att en kvinna väljer att stanna kvar och bli slagen hellre än att bli ensam.

Hedersrelaterat våld och förtryck:

Det hedersrelaterade våldet är kollektivt och finns i familjer som lever i patriarkala familjestrukturer. Individen i dessa familjer är underordnad gruppen och gruppen har det yttersta ansvaret för familjens heder. Det hedersrelaterade förtrycket kan få konsekvenser så att tjejer och kvinnors rörelsefrihet begränsas. Hedersbegreppet baseras på att mannens, familjens och släktens heder är beroende av de andra familjemedlemmarnas eller släktingarnas beteende. Kvinnornas sexualitet blir på detta sätt en kollektiv angelägenhet och måste kontrolleras. Ett rykte kan vara tillräckligt skäl för bestraffning.

Killar kan drabbas i och med starka normer kring maskulinitet och kön. En kille som inte vill vara med och upprätthålla familjens heder genom att t.ex. kontrollera sina systrar kan råka ut för repressalier. Killar som bryter av mot en förväntad manlighet och heterosexuallitet riskerar att utsättas för allt från utfrysning till våld. Detta kan även drabba tjejer och kvinnor som bryter mot en förväntad heterosexuallitet. Både killar och tjejer riskerar att giftas bort mot sin vilja.

Hbtq-personers situation – homosexuella, bisexuella, transvestiter och queer:

Våld i samkönade relationer följer i princip samma mönster som i heterosexuella relationer. Makt och kontroll är centrala begrepp. Det är en stor risk för denna grupp att hamna utanför det sociala skydds nätet om det finns en negativ inställning till avvikelser från heterosexuella normen. För dessa personer kan det leda till svårigheter att öppna sig och våga tala om samlevnadsproblem, våld och sexuella övergrepp. En särskild risk för beroendeställning finns mellan den våldsutsatta och den våldsutövande om ett samkönat par har en begränsad krets personer som känner till deras relation. Många unga hbtq-personer upplever diskriminering och kränkningar såsom mobbning, våld och hot om våld. Dessa personer upplever känslor av otrygghet, avsaknad av emotionellt stöd och brist på tillit till andra människor. Platser som skolan och hemmet upplevs som otrygga. Homo- och bisexuella ungdomar kan riskera våld, hot och utfrysning av sina familjer och släktingar.

Barn som upplever våld

Barn som vuxit upp med våld i hemmet har nästan alltid sett och förstått vad som sker. Våldet i hemmet blir en del av barnens livsmiljö och de lever i en otrygg och oförutsägbar vardag. De vet inte när eller varför våldet utlöses. Barn hör, ser, känner och reagerar oftast mycket starkt och utvecklar olika strategier för att hantera vardagen. Smärtan och tankarna kan finnas kvar inuti barnet utan att det syns utantill. Spädbarn känner att någonting är fel och känner av att det finns en hotfull situation i hemmet. Konsekvenserna av våldet kan för spädbarnet innebära att mamman får svårare att knyta an till barnet. Små barn går till föräldrarna när de känner sig otrygga och föräldrarna reagerar reflexmässigt och lyfter upp barnet. Det kan t.ex. vara att pappan lyfter upp barnen med ena armen och fortsätter att slå mamman med den andra armen.

Våga se – våga fråga – ta emot svaret – och kunna agera

*Vi måste våga se, våga fråga och ta emot svaret. Detta kan vara en början till en förändring. För att kunna agera är det viktigt att det finns rutiner för hur man bäst förhåller sig till situationer där våld förekommer. **Hösten 2014, gick socialsekreterare som arbetar med barn och familj i Grästorps kommun,***

utbildning i att använda bedömningsinstrumentet FREDA. FREDA är det riskbedömningsinstrument som Länsstyrelsen förespråkar avseende våld i nära relation.

Att se

Många personer som är utsatta för våld söker inte själva hjälp för sin utsatthet. En våldsutsatt person kan komma i kontakt med socialtjänsten för t.ex. behov av familjepedagogiska insatser, försörjningsstöd eller på grund av missbruk och beroende. Att utsättas för våld kan upplevas svårt och smärtsamt eller skamligt att prata om. Rädsla och känslor av skuld och skam kan göra det svårt för en våldsutsatt person att vända sig till utomstående för att berätta om våldet. Det kan förekomma hot om repressalier och det är inte ovanligt att den som är våldsutsatt förnekar både för sig själv och för andra att det förekommer våld. Självkänslan och tilltro till den egna förmågan kan i varierande omfattning vara påverkad av våldet och kränkningarna. Det är viktigt att den som är våldsutsatt ges tillräckligt med tid och får bekräftelse på att det kan vara svårt att berätta allt på en gång. Ett professionellt bemötande kännetecknas av respekt, ödmjukhet samt att kunna skapa och upprätthålla en förtroendefull relation, samt bemöta en person i kris och inte skuldbelägga. "Vill du ha tips att tänka på vid bemötande av våldsutsatt, se bilaga 2."

Den som blir utsatt för våld och övergrepp vill ofta försöka gå vidare och glömma det som hänt. Vissa väljer att lämna våldsutövaren och vissa väljer att stanna kvar. De som stannar kvar upplever en slags säkerhet och menar att det är bättre att veta var mannen/kvinnan är och vad han/hon gör än att ständigt gå och vara rädd att bli uppsökt. Den våldsutsatte kan känna sig kluven om hon/han samtidigt älskar, tycker synd om eller på andra sätt bryr sig om den eller de som utövar våldet. Om den våldsutövande "endast" skulle vara elak, kontrollerande och våldsutövande skulle antagligen de flesta lämna relationen tidigare. I stället sker en växling mellan elak/aggressiv/våldsam med att vara god/omtänksam/kärleksfull. I kontrast till våldet upplevs de goda sidorna och de fina stunderna som ännu bättre än vad de annars skulle göra. Processen i en relation där våld förekommer har som i de flesta andra relationer börjat med förälskelse och kärlek som under tiden utvecklas till en relation med makt och kontroll. I bilaga 3 ges en beskrivning av en relation med makt och kontroll samt en jämställd relation. Den våldsutsatta/e kan lägga ansvaret på sig själv för våldet t.ex. vara orsaken till och varit till besvär. I bilaga 4 kan du läsa mer om misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser, en kort sammanfattning av Carin Holmberg och Viveka Enanders bok "Varför går hon".

Den våldsutsatte kan vara orolig för sin egen och eventuella barns säkerhet och rädd för att inte bli trodd. När en våldsutsatt söker hjälp och det finns barn är det viktigt att barnens specifika behov uppmärksammas. Barnen måste få en känsla av att vara sedda och få tydlig information om vad som kommer att hända. Insatserna ska vara förutsägbara och trygga för dem. Barnen är inte enbart vittne till våldet, de upplever också våldet. Hemmet blir inte en trygg plats utan där kan vad som helst hända. Oro och anspänning kan leda till utagerande beteenden som att vara lättirriterad och aggressiv. Många lär sig lösa konflikter med våld, andra blir väldigt ansvarstagande och duktiga. En del personer har ett behov av att ha kontroll över sin tillvaro och andra personer att vara anpasslig och låta andra bestämma. Relationssvårigheter kan göra så att barnet har svårt att leka med andra barn. I bilaga 5 visas barnets reaktioner på en onormal situation. (Våldets konsekvenser, vanliga symtom och barnets reaktioner när våldet pågår) ett föreläsningsmaterial från Utväg Skaraborg.

Våldet kan leda till att barnet hindras i sin psykiska utveckling och får trauman som behöver ett långsiktigt stöd. En behandlingsmodell som används kallas för Trappan och lanserades av psykologen Ami Arnell och socionomen Inger Ekbom. Modellen utgår från ett psykosocialt arbetssätt med utgångspunkt i barnets verklighet. Trappans tre steg är kontakt, rekonstruktion och kunskap. Syftet är att barnet gradvis ska kunna uttrycka och berätta om våldet och få möjlighet att bearbeta sina minnen. Det är viktigt att starta Trappansamtalen så tidigt som möjligt efter att våldet har upphört.

Att fråga

För att identifiera våld i nära relation är det grundläggande att personalen vågar se och fråga om detta. Exempel på signaler och tecken på våld, se bilaga 6. Det viktigaste är inte att man frågar på precis rätt sätt utan att man frågar överhuvudtaget och är beredd att ta emot svaret. Ofta krävs det att man frågar flera gånger för att kvinnan/mannen ska våga berätta. Genom att fråga framhålls att våld inte är acceptabelt. Innan man vet vem förövaren är bör man undvika könsspecifika ord och istället använda ord som "partner" eller "person" eller "någon", för att inte missa t.ex. våld i samkönade relationer, av anhöriga, av personal och hedersrelaterat våld.

Undvik starta ord som "misshandel" eller "våldtäkt" när du frågar eftersom många har svårt att relatera till dessa ord. Många män/kvinnor är inte medvetna om att det som de har varit med om är övergrepp och otillåtna handlingar. Det kan därför vara viktigt att fokusera på personens upplevelser när man frågar, t.ex. om hon/han har varit med om något obehagligt eller om någon har gjort något mot henne/honom som hon/han inte har velat vara med om. Vänta gärna tills relationen och situationen känns trygg, men låt inte detta bli ett skäl att avvakta tills frågan inte behöver eller inte kan ställas. Även om det är bra att öppna upp samtal om våld genom mer allmänna samtal är det viktigt att man så småningom vågar fråga mer raka och tydliga frågor. Förslag på frågeställningar om våld finns i bilaga 7.

Att ta emot svaret

Alla som arbetar med människor kan ställa frågor om våld och stödjande personer att sätta ord på sin utsatthet. Ofta räcker det att fråga, lyssna, ta personer och våldet på allvar och lotsa vidare till hjälp. En person som börjar berätta om våld befinner sig ofta i ett känslomässigt och praktiskt kaos. Dessutom kan hon/han som konsekvens av våldet ha låg självkänsla, svårt att lita på andra människor och vara rädd att inte bli trodd om hon/han berättar. Det är viktigt att lyssna, ta emot och stanna kvar i personens berättelse. Tålamod och tid är viktiga faktorer när man ska ges stöd åt våldsutsatta. Ofta krävs det att personen får stöd att vända och vrida på sin situation och det som har hänt innan han/hon känner sig redo att göra något åt sin situation eller att söka hjälp. Man ska inte underskatta den inverkan man själv kan ha genom att förmedla: *Jag lyssnar, Jag tror på dig, det var inte ditt fel. Det är också viktigt med förståelse och medvetenhet kring vad den drabbade varit med om och vilka konsekvenser det fått.*

Att agera

För akut handläggning se bilaga 1. Det vanligaste är att man inte möter personer i en akut våldssituation utan att våldserfarenheterna ligger längre tillbaka i tiden och har fått konsekvenser i deras tillvaro. Ta reda på om personen behöver skydd. Tänk på att hon/han kan behöva skydd även om våldsutövaren inte har utsatt personen för fysiskt våld, våldsutövaren kan vara hotfull utan att uttalat direkta hot. Fråga om utsatt person är rädd för våldsutövaren och vad hon/han tror att denne skulle

göra. En del våldsutsatta känner sig av olika anledningar inte rädda, trots att de utsätts för grovt våld, resonera då kring rätten att slippa utsättas för våld.

Hjälp den våldsutsatte att hitta en verksamhet där denne får hjälp att bearbeta våldet, enskilt eller i samtalsgrupper. Utväg Skaraborg genomför samtal både enskilda och i grupper. På sidan 18 i detta dokument finns tel.nr. till Utväg. I ärenden som rör våld mot närstående är det viktigt att stödet inriktas på att frigöra och utveckla den utsattas egna resurser och erbjuda stöd som bygger på respekt för den enskildes behov (1 kap. 1 § SoL). Låt den våldsutsatte själv formulera sina problem och vad hon/han vill ha hjälp med. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att många personer inte vet vilken hjälp som finns. Personer kan vara i akut kris och behöver därmed handfast hjälp. Den våldsutsatte behöver få tydlig information om de möjligheter och rättigheter den har till skyddat boende, ekonomiskt bistånd, samtalshjälp etc.

När en våldsutsatt söker hjälp är det bra att motivera denne till att ha en säkerhetsplanering för sig själv och hur kontakten till dig/socialsekreterare ska vara. Planeringen beror på hur situation ser ut, vem som har utsatt henne/honom, hur riskfylld hennes/hans situation är och när våldet har skett. Det är viktigt att:

- Komma överens om hur kontakten mellan dig och våldsutsatt person ska ske på säkraste sätt. Hur kan du kontakta personen? Hur kan personen nå dig på säkraste sätt? Var är det säkrast att träffas?
- Tänk ut säkra platser i närområdet dit personen och eventuella barn kan gå om en konflikt uppstår där hon är rädd för att hans/hennes partner kommer att ta till våld. Kan personen fly genom ett fönster? Kan hon/han gå till någon granne? Undvik köket och andra ställen där det kan finnas vapen eller tillhyggen.
- Om den utsatte kan, be personen berätta för någon i sin närhet (familjemedlem, granne eller vän) om sin situation så att denne förstår om akut behov av hjälp föreligger.
- Om den utsatte har en granne som han/hon litar på, kan hon be personen att ringa polisen om det hörs skrik från dennes lägenhet.
- Be den utsatte tänka ut vilka personer som han/hon litar på och kan kontakta om något händer. Påminn om att han/hon alltid kan ringa 112 och be om hjälp från polisen. Om han/hon inte vill prata med polisen kan hon/han be att få bli kopplad till socialjouren.
- Be den utsatte lära sig viktiga telefonnummer utantill.
- Be den utsatte att ha lite pengar på sig så att personen och eventuella barn vid behov kan ta sig från bostaden och till en säker plats.

- Be den utsatte komma överens med personer han/hon litar på om ett kodord. De kan vara bra att ha om han/hon behöver ringa på hjälp men inte vill att våldsutövaren ska förstå vad han/hon gör.
- Be den våldsutsatte se till att denne vet var viktiga papper finns så att de lätt kan tas med om hemmet behöver lämnas. Tänk också på att ta med andra saker som är betydelsefulla.

Berätta för den våldsutsatte att våld är en brottslig handling och erbjud hjälp i kontakt med polisen vid anmälan av brott. Det är viktigt att en polisanmälan görs för att brottet ska klaras upp för att slippa fortsatt våld. Polisanmälan är ofta nödvändig för att personen ska kunna tillvarata sina rättigheter. Anledningen till att polisanmäla kan vara:

- Att få upprättelse
- Att få hjälp att lägga skulden där den hör hemma istället för på sig själv
- Att få skydd mot nya övergrepp
- Att få rätt till ekonomisk ersättning
- Att skydda eventuella barn mot nya övergrepp

Polisanmälan kan göras på flera olika sätt:

- Genom att besöka valfri polisstation
- Via telefonnummer 112 om brottet pågår/nyss har skett, annars via tel.nr. 114 14 till polisen
- Via internet på polisens webbplats www.polisen.se
- Genom att polisen tar upp anmälan direkt på brottsplatsen

Det rekommenderas att en polisanmälan görs genom ett besök på polisstationen. Det är bra att ringa innan och boka en tid då anmälan ska göras. Då slipper den utsatta personen berätta i receptionen om vad det är han/hon vill anmäla och riskera att få vänta. Våldsutsatta måste inte göra en polisanmälan även om det är bra att göra det för att få bästa möjliga hjälp och för att bevis ska kunna samlas in och dokumenteras. Att göra en undersökning är frivilligt, det är personen själv som bestämmer om denne vill genomgå undersökning och ta de prover som föreslås. Vill personen inte uppsöka sjukvård kan den som möter henne/honom fråga om att få fotografera blåmärken och skriva ner hur de uppkom. Som handläggare ska du dokumentera alla tecken på våld och skriva ner de berättelser du får höra, även om personen just då inte vill göra en anmälan. Om personen senare vill polisanmäla kan du vittna om skador du sett, hur personen mått och vad hon/han berättat för dig. Tänk på att alltid upprätta separata akter för mannen och kvinnan. I dokumentation och i bemötandet är det viktigt att tänka på språkets betydelse. Uttryck som "destruktiv relation", "äktenskapsproblem", "partnervåld", "lägenhetsvåld" ger en skev bild av hur våldet ser ut och lägger ansvar och skuld på den våldsutsatte.

Det är bra om den som varit utsatt så snart som möjligt får möjlighet att börja bearbeta våldet som hon/han har utsatts för. Det är vanligt att personen befinner sig i kris, får skuld känslor, känner sig ensam och ifrågasätter om hon/han har hanterat saker rätt. Det är då viktigt att det finns stöd och skydd, någon som personen kan resonera med och få sina tankar och känslor bekräftade. Skydd kan

handla om att våldsutsatta och eventuella barn ska kunna känna sig trygga för att slippa träffa våldsutövaren. Det är inte ovanligt att den våldsutsatta/e och barnen behöver komma ifrån hemmet, t.ex. till en kvinnojour. När det är akut kan kvinnor vända sig direkt till kvinnojouren. Enligt 14 kap. 1 § SoL är myndigheter och yrkesutövare ”skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa”. Lag (2012:776). Situationen behöver inte vara klarlagd för att anmälan ska göras, det räcker att man misstänker att barn far illa. Det kan vara information som kommer till personals kännedom genom t.ex. telefonsamtal, enskilda samtal, familjepedagogiska insatser etc. Anmälan ska göras till socialnämnden i den kommun där barnet vistas. I bilaga 8 ges förslag på frågor när oro finns om att ett barn far illa. De som omfattas av anmälningsskyldigheten har också skyldighet att lämna uppgifter som kan vara av betydelse för en pågående utredning. Anmälningsskyldigheten gäller personer upp till 18 år och bryter sekretessen mellan myndigheter enligt 10 kap. 28 § OSL.

Om den våldsutsatte har en fysisk eller psykisk funktionsnedsättning eller ett aktivt missbruk bör särskild hänsyn tas till detta. Det finns färre alternativ för dessa personer och får inte innebära att deras behov av skydd glöms eller ignoreras. När en myndighet har att göra med någon som inte behärskar svenska eller som har hörselskada eller talsvårighet, bör myndigheten vid behov anlita tolk i enlighet med 8 § förvaltningslagen/FL. Låt inte vänner eller närstående tolka och var observant på att personen inte har någon privat koppling även vid professionell tolk eller teckentolk. En kvinnlig tolk kan ibland vara att föredra för kvinnor som ska berätta. Särskilt om sexuellt våld. Ibland är det svårt att hitta en tolk som inte känner parterna, då kan det vara en fördel att använda telefontolk som saknar personlig kontakt med någon av parterna. Det finns även andra möjligheter till skydd som kontaktförbud, skyddad adress, larmpaket och kvarskrivning. Information kring detta finns hos polis och skattemyndighet. Se även under rubrik rättsligt skydd för våldsutsatta på sidan 16 i detta dokument.

Rutiner i arbetet med våld i nära relationer

Utredning av våldsutsatt

I Socialstyrelsens Allmänna råd SOSFS 2009:22 finns en tydlig beskrivning kring socialnämndens ansvar kring våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Handläggning av ärenden som rör enskilda ska dokumenteras enligt 11 kap. 5 § SoL. Dokumentation om den våldsutsattas berättelse och händelseförlopp och eventuella skador är nödvändig och kan användas som stödbevisning, t.ex. mail, sms, foton på skador vid en eventuell rättsprocess.

”Handläggning av ärenden som rör enskilda samt genomförande av beslut om stödinsatser, vård och behandling skall dokumenteras. Dokumentationen skall utvisa beslut och åtgärder som vidtas i ärendet samt faktiska omständigheter om händelser av betydelse.”

När den våldsutsatta söker sig till social verksamhet måste handläggaren snabbt kunna göra en hot- och riskbedömning för att kunna ta ställning till om det finns ett omedelbart behov av skydd. Alla ärenden som rör en våldsutsatt person bör en beskrivning av våldet utredas. Socialstyrelsen rekommenderar att socialnämnden i ett akut skede utreder:

- Vilket behov den utsatte har av stöd och hjälp.
- Våldets karaktär och omfattning.
- Risken för att den utsatte kommer att utsättas för ytterligare våld.
- Hur den utsattes nätverk ser ut.
- Vilket behov personen har av stöd och hjälp på kort eller lång sikt.
- Om något barn bevittnat våldet ska socialnämnden skyndsamt göra en förhandsbedömning av om en utredning enligt 11 kap. 1 och 2 §§ SoL ska inledas.

Om en vuxen person utan barn inte önskar ha kontakt, bör denna uppmuntras till att vid behov återkomma för att söka stöd. Socialnämnden har också möjlighet att ta initiativ till kontakter med våldsutsatta personer när kännedom om en våldssituation kommit fram, t.ex. efter polisen anmäler till social verksamhet att det förekommer våld i ett hem och att det finns barn.

En förhandsbedömning av den våldsutsatta/e görs och går ut på att ta ställning till om en utredning ska inledas enligt 11 kap. 1 § SoL eller inte.

”Socialnämnden ska utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan, anmälan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden

Vad som kommit fram vid utredning och som har betydelse för ett ärendes avgörande ska tillvaratas på ett betryggande sätt”. Lag (2012:776)

En utredning består av kartläggning, bedömning av behov och förslag till individuellt anpassade insatser. Utredningen leder fram till ett beslut:

- att ärendet avslutas utan åtgärd
- att ansökan avslås
- att beslut om bistånd fattas

Det är särskilt viktigt när det handlar om våld i nära relationer eftersom det kan finnas behov av akuta insatser av skyddskaraktär. Vid bedömning av insatser ska hänsyn tas till risknivå, stöd- och behandlingsbehov och den våldsutsattes grad av motivation till förändring.

Handläggare som utreder våldsutsatta och våldsutövande ska alltid kartlägga om det finns barn som lever med i våldet. Det måste finnas ett tydligt barnperspektiv i alla utredningar av vuxna som utsätts för våld eller vuxna som utövar våld. Beslut fattas alltid om att inleda en barnavårdutredning enligt 11 kap. 1 och 2 §§ SoL för att utreda barnets situation, barnets behov och hur dessa ska tillgodoses.

11 kap. 1 a § SoL ”När en anmälan enligt 1 § SoL rör barn eller unga ska socialnämnden genast göra en bedömning av om barnet eller den unge är i behov av omedelbart skydd. En sådan bedömning ska dokumenteras. Beslut att inleda eller inte inleda utredning ska, om det inte finns synnerliga skäl, fattas inom fjorton dagar efter det att anmälan har

kommit in. Ett sådant beslut behöver dock inte fattas om det redan pågår en utredning om det barn eller den unge som anmälan avser. Lag (2012:776)

En väsentlig del av utredningen är att barnet självt får möjlighet att berätta om sina upplevelser av våldet. Fokus ska vara på barnets behov och föräldrarnas omsorgsförmåga att tillgodose dem. Vid misstanke om hedersrelaterat våld och förtryck är det viktigt att vid karläggning av nätverket tänka på att flera familje- och släktmedlemmar kan vara delaktiga i utövningen av förtrycket.

11 kap. 2 § SoL "Vid en utredning av om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd får nämnden, för bedömningen av behovet av insatser, konsultera sakkunniga samt i övrigt ta de kontakter som behövs.

Utredningen ska bedrivas så att inte någon onödigt utsätts för skada eller olägenhet. Utredningen ska inte göras mer omfattande än vad som är motiverat av omständigheterna i ärendet.

Utredningen ska bedrivas skyndsamt och vara slutförd senast inom fyra månader. Finns det särskilda skäl får socialnämnden besluta att förlänga utredningen för viss tid.

Den som berörs av en sådan utredning ska, om inte särskilda skäl talar mot det, genast underrättas om att en utredning har inletts." Lag (2012:776)

Nämnden kan inte med hänvisning till att en utredning pågår låta bli att vidta nödvändiga åtgärder. Socialnämndens insatser för den enskilde ska utformas och genomföras tillsammans med honom eller henne.

3 kap. 5 § SoL "Socialnämndens insatser för den enskilde ska utformas och genomföras tillsammans med honom eller henne och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar." Lag (2012:776)

Om en våldsutsatt är i akut behov av stöd bör hon erbjudas placering i ett skyddat boende, som är bemannat med kvalificerad personal och har skyddsanordningar. I många fall är utsatta ovetande om vilka möjligheter till stöd och skydd som finns. Hon behöver därför information om vilka olika insatser som finns.

3 kap. 6 § SoL "Socialnämnden bör genom hemtjänst, dagverksamhet eller annan liknande social tjänst underlätta för den enskilde att bo hemma och att ha kontakt med andra.

"Nämnden bör även i övrigt tillhandahålla sociala tjänster genom rådgivningsbyråer, socialcentraler och liknande, social jour eller annan därmed jämförlig verksamhet". Lag (2012:776)

När en våldsutsatt person väljer att ta med sig barn till ett skyddat boende gör hon/han det på eget ansvar. Ett boende som kan ge stöd till barnet och en barnavårdsutredning skall alltid inledas. I detta skede ska den andra föräldern om denne är vårdnadshavare underrättas om att utredning inleds och skälen för detta. En ändring i socialtjänstlagen 2013-01-01, medger dock att man kan avvakta med detta om det finns särskilda skäl. Är den andre föräldern vårdnadshavare och vill veta var barnet finns får handläggaren upplysa denne om att socialtjänsten inte har placerat barnet. Innan information ges

ut till vårdnadshavaren inhämtar handläggaren de uppgifter som finns om barnet och efter en sekretessprövning, enligt 12 kap. 3 § första stycket. OSL. Om föräldern ändå vill få kontakt med barnet kan handläggaren, motivera denne att avvakta barnavårdsutredningen och lugna vårdnadshavaren att barnet mår bra. Handläggaren kan också motivera vårdnadshavaren söka hjälp för sin våldsproblematik och erbjuda råd och stöd utifrån barnets behov.

Socialnämndens insatser ska utformas och genomföras tillsammans med den enskilde. Ska insatsen genomföras av någon annan än den som handlagt ärendet t.ex. kvinnojouren ska ett uppdrag lämnas till den utförare som ska genomföra insatsen. Uppdraget utgår från beslutet om insats och den enskildes behov. Detta är ett avtal mellan handläggaren och den utförare som ska genomföra insatsen. Det är viktigt att uppdraget är tydligt formulerat och att det framgår klart om vad insatsen ska innehålla. Utföraren ska tillsammans med den enskilde upprätta en genomförandeplan som mer i detalj beskriver hur insatsen ska genomföras. Att en annan verksamhet utför insatser framtida detta inte nämnden dess ansvar för att insatsen är av god kvalitet när det gäller biståndsbeslutade insatser. Av planen bör framgå:

- Vilka mål som gäller för insatsen eller delmål
- När och hur insatsen eller delmål av den ska genomföras
- När och hur genomförandeplanen ska följas upp

De personer som arbetar med våldsutsatta och barn eller med våldsutövande bör ha en grundläggande kunskap om våld samt kunskap om var eller till vem man kan vända sig t.ex. för rådgivning kring ett konkret ärende eller för information om vilka verksamheter som finns att tillgå. Socialnämndens uppgifter är, enligt 3 kap. 1 § punkt 5 SoL, *”svara för omsorg och service, upplysningar, råd, stöd och vård, ekonomisk hjälp och annat bistånd till familjer och enskilda som behöver det”*.

Grästorps kommun erbjuder professionella tjänster som ges utan biståndsprövning eller beslut i olika former av s.k. öppna verksamheter. Kommunen har avtal med *Utväg Skaraborg* som erbjuder både enskilda samtal och gruppverksamheter för våldsutsatta och våldsutövande, samt för barn och ungdomar. Grästorps kommun har även avtal med *familjerådgivningen i Lidköping*. Det innebär att kommuninvånare kan vända sig dit för stöd och hjälp, kostnadsfritt. Familjerådgivningen vänder sig till vuxna som har svårigheter i par- eller familjerelationer. Fokus är på relationen och familjerådgivningen tar emot både par och familjer. All kontakt sker frivilligt utan registrering och dokumentation. Familjerådgivningen har sekretess, som innebär att det är möjligt att vara anonym. Avtal finns även med *Kvinnojouren Linnéan i Lidköping* samt *Kvinnohuset och Kvinnojouren Tranan i Skövde*. Grästorps kommun har även möjlighet att få stöd och rådgivning av *Barnahus i Skaraborg* där myndigheter och andra inblandade aktörer samverkar så som, socialtjänst, polis, åklagare samt hälso- och sjukvård. Den övergripande målsättningen är att barnet ska få skydd och stöd från samhället utifrån en helhetsyn samt vid behov kris- och behandlingsinsats. Tel.nr till ovanstående finns på sidan 18 i detta dokument.

Socialtjänsten bör ha beredskap för att kunna handlägga ett ärende om ekonomiskt bistånd som är akut och avser en våldsutsatt person. Av Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2003:5) framgår i vilka fall våld eller andra övergrepp av närstående särskilt bör beaktas vid bedömningen av den enskildes rätt till ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen. Är den våldsutsatta i behov av ekonomiskt bistånd

ska handläggaren förmedla kontakt med socialsekreterare för ekonomiskt bistånd. I det akuta skedet är skyddsbehovet det primära och tillfälligt ekonomiskt bistånd kan beviljas utan sedvanlig prövning av den skyddsbehövandes egna ekonomiska förutsättningar. Vid bedömning av rätten till bistånd i form av exempelvis placering i skyddat boende i den akuta situationen får den våldsutsattas ekonomi inte avgöra om behövliga biståndsinsatser ska beviljas eller inte.

Utredning av våldsutövaren

Socialtjänsten får vanligtvis kännedom om att en person utövat våld i nära relation i samband med att den våldsutsatta ansöker om bistånd, att en barnavårdsutredning inleds eller att en polisanmälan inkommer. Personer som utövar våld i nära relationer har rätt till stöd och hjälp för att bryta sitt destruktiva beteende enligt 4 kap. 1 § SoL.

”Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt.” Lag (2012:776)

Socialtjänsten bör kontakta den våldsutövande personen, erbjuda insatser och motivera att söka hjälp för att kunna förändra sitt våldsbeteende. Socialtjänsten ska informera om de möjligheter till stöd och behandling som finns. När det gäller vem som bär ansvaret för våldet är det alltid den våldsutövande personen. Våld är en envägshandling, det är inte något som både den våldsutövande och den våldsutsatta gör. Gemensamt för personer som utövar våld i nära relation är att våldet utgör en säkerhetsrisk för partner och barn. Målet är att våld, kontroll och förtryck ska upphöra och våldsutövaren ska istället hitta alternativa handlingsätt. Se bilaga 3 makt och kontrollrelation.

När en våldsutövare utan barn inte önskar stöd bör socialtjänsten uppmuntra personen att vid behov återkomma för att söka stöd. Är den våldsutövande personen förälder är det viktigt att få denne att bli medveten om att våldshandlingarna också drabbar barnen. Att utsätta barnen för att se, höra och på andra sätt uppleva våld och dess konsekvenser innebär i sig en form av psykisk barnmisshandel. Även om den våldsutövande föräldern inte utsätter barnet direkt brister denne i sin omsorgsförmåga när den inte tar ett ansvar för att skydda barnen. Har våldsutövaren vårdnad om eller umgänge med barnet ska råd och stöd erbjudas utifrån barnets behov. När det finns misstanke om att ett barn bevittnat eller upplevt våld bör båda föräldrarnas uppfattning om våldets konsekvenser för barnet utredas.

SKL/Sveriges Kommuner och Landsting har tagit fram en kunskapsöversikt (Våldsförebyggande arbete med män, 2011) som fokuserar på arbetet med att förhindra mäns våld mot kvinnor i nära relationer. På sidan 53 i denna berörs några områden som är centrala vid en bedömning av föräldraförmågan. Dessa områden gäller även i de fall en mamma utövar våld. Det handlar om:

- i vilken grad mannen utsatt mamman för fysisk fara
- hur det tidigare våldet mot barnen sett ut, inklusive i vilken mån det förekommit sexuella övergrepp eller andra gränsöverskridanden
- i vilken grad mannen förnekar, minimaliserar eller försvarar det våld han använt
- graden av kontroll riktad mot mamman och psykisk grymhet riktad mot mamman och barnen

- graden av likgiltighet inför att barnen skadats när mamman utsätts för våld
- i vad mån pappan använt barnen som vapen och eller undergrävt mamma-barnrelationen

http://www.skl.se/press/nyheter_2/pressmeddelanden-2011/valdsforebyggande-arbete-med-man

Det finns även andra aspekter som tydligare sätter föräldraförmågan i fokus t.ex. i vilken omfattning föräldern tidigare varit frånvarande eller tidigare utsatt barnen för bristande omsorg. Även i vilken utsträckning den våldsutövande föräldern förnekar våldets konsekvenser för barnets välbefinnande och sitt eget ansvar för detta. Insatser som stödsamtal för våldsutövare är betydelsefulla med fokus på att synliggöra våldet och tydliggöra vem som bär ansvaret för våldet samt konsekvenser av våldet. Motiverande samtal/MI, är ett centralt inslag, det går ut på att den våldsutövande personen ska inse att hon/han har ett problem. MI syftar till att öka personens motivation och hantera dennes motstånd mot en förändring.

Det är av stor vikt att insatserna för den våldsutövande har ett säkerhetsperspektiv. När socialtjänsten arbetar med en persons våldsproblematik bör en kontakt tas med den våldsutsatta. Detta innebär att den utsatta får en egen samtalskontakt under tiden som den våldsutövande får behandling. Samtalskontakten ska kunna förmedla viss information om våldsutövarens behandling till den våldsutsatta, samt föra information från den våldsutsatta till den som behandlar den våldsutövande. Om den våldsutsatta personen fortfarande lever med våldsutövaren, kan denna lämna information som kan vara viktig i behandlingen. Den våldsutsatta ska få en bild av den våldsutövandes förändringsarbete.

Den våldsutsatta kan bo kvar i den gemensamma bostaden endast under förutsättning att det inte innebär risk för ytterligare våld. I de fall personerna lever tillsammans bör den våldsutövande lämna det gemensamma boendet. Ur ett barnperspektiv behöver barnet inte ryckas upp ur sin vanliga miljö och det sociala nätverket.

Samhandläggning kring särskilt utsatta grupper

I fråga om våld av närstående är vissa grupper särskilt sårbara på grund av att de ofta står i stark beroendeställning till den person eller de personer som utövar våldet. Hedersrelaterat våld och förtryck kräver särskild kompetens både när det gäller stöd till den våldsutsatta och förstående för de sammanhang där denna typ av våld uppstår. Andra särskilt utsatta grupper där utsattheten kan se annorlunda ut är:

- Äldre personer
- Personer med funktionsnedsättning
- Personer med missbruksproblematik

I dessa fall måste den interna samverkan fungera bra och att den våldsutsatta får det stöd och skydd som motiveras av våldet. Det kan krävas samhandläggning, dvs. att vuxenhandläggare och barn- och familjehandläggare bedömer en våldsutsatt persons situation utifrån sina specifika ämnes- och kompetensområden. Gäller det t.ex. en våldsutsatt med missbruk kan våldet och missbruket utredas parallellt och utmytna i en bedömning av insatser för såväl våldsutsattheten som missbruket. Samma gäller vid handläggning av ärenden som avser våldsutsatta med barn, våldsutsatta äldre personer och

personer med funktionsnedsättning. Handläggarna från de olika kompetensområdena behöver träffa och bedöma personens situation, behov av stöd och skydd samtidigt bedöma personens våldsutsatthet.

Rättsligt skydd för våldsutsatta

Polisen

Våld i nära relation är en brottslig handling och faller under allmänt åtal. Det innebär att det inte går att ta tillbaka en gjord polisanmälan om våld. En anmälan kan göras av den utsatta/e eller av någon närstående som känner till förhållandena. Polis och åklagare beslutar om en förundersökning ska inledas. Polisen kan även informera om vilka skyddsinsatser personer kan få hjälp med. Polisens personsäkerhetsarbete handlar om att stödja och skydda hotade människor och deras anhöriga. Alla skyddsåtgärden ska utgå från en hot- och riskbedömning och anpassa efter individens behov, miljö och situation. Har den våldsutsatta/e gjort en polisanmälan har denna oftast rätt till ett målsägandebiträde som kan vara till stöd och hjälp under både förundersökning och rättegång. Åklagaren kan besluta om kontaktförbud vilket innebär förbud för den våldsutövande personen att söka upp eller ta kontakt med den våldsutsatte. Kontaktförbudet kan också avse förbud att vistas i närheten av bostaden eller arbetsplatsen. Exempel på andra skyddsåtgärden är personskydd, trygghetstelefon och brottsofferstöd. Gjordes ingen polisanmälan tiden efter brottet finns det inget som hindrar att man gör det senare. Preskriptionstiden börjar räknas från den dag då brottet har begåtts. För barn börjar preskriptionstiden från den dag barnet fyller 18 år. Mer information finns på www.polisen.se och www.brottsoffermyndigheten.se

Stöd vid rättegång

Målsägandebiträde kan den person få som är brottsoffer (målsägande) och har blivit utsatt för t.ex. sexualbrott, misshandel, olaga frihetsberövande, rån eller annat brott som kan ge fängelse för den som begått brottet. Är förutsättningarna för att få målsägandebiträde inte uppfyllda, kan åklagaren informera målsäganden om möjligheten att i stället få hjälp av en stödperson från en ideell organisation. Målsägandebiträdet är oftast en advokat eller biträdande jurist på en advokatbyrå. Ett målsägandebiträde ska lämna stöd och hjälp till målsäganden och tillvarata dennes intressen i målet. Målsägandebiträdet kostar ingenting för personen.

Särskild företrädare för barn

När det finns anledning att anta att ett brott har begåtts (som kan leda till fängelse) mot någon som är under 18 år och det kan befaras att vårdnadshavaren inte kommer att ta till vara barnets rätt, ska en särskild företrädare för barnet utses. Tanken är att företrädaren ska ta till vara barnets rätt under förundersökningen och i den följande rättegången. Det är åklagaren som ansöker om sådant förordnande hos tingsrätten. Till särskild företrädare får en advokat, en biträdande jurist på advokatbyrå eller någon annan utses. Det ställs krav på kunskaper och erfarenheter samt personliga egenskaper som gör företrädaren särskilt lämplig för uppdraget. Barn som upplevt våld kan ha rätt till särskild brottsskadeersättning.

Hantering av skyddade personuppgifter

En del våldsutsatta som söker stöd hos socialtjänsten på grund av att de har utsatts för våld kan vara i behov av att få skyddade personuppgifter. Det är viktigt att socialtjänsten har kunskap om de olika

former av skyddade personuppgifter som finns. Hur man ansöker om att få sådana samt de krav som ställs på kommunens egen handläggning och hantering av information när det rör skyddade personuppgifter. Det finns tre typer av skyddade personuppgifter som samhället kan använda sig av om en person är utsatt för våld eller hot om våld;

- *Sekretessmarkering* gör det svårare för andra att ta del av personuppgifter i folkboksregistret. Ansökan om sekretessmarkering gör man hos Skatteverket. Sekretessmarkering innebär att Skatteverket för in en markering vid den utsattes personuppgifter i folkbokföringsregistret. Markeringen anger att ingen får lämna ut uppgifterna utan tillstånd och säkerhetskontroll. Sekretessmarkeringen förs över till andra myndigheters register. För att få en sekretessmarkering bör den som söker sekretessmarkeringen ha ett intyg från exempelvis polis eller socialtjänst.
- *Kvarskrivning* innebär att ha sin gamla adress kvar i folkbokföringsregistret men bo på en annan, hemlig adress. Kvarskrivning är en större åtgärd än sekretessmarkering eftersom personen måste flytta till en ny adress men inte bli folkbokförd där. All post till en person som är kvarskriven går till ett regionalt skattekontor där särskilda handläggare hanterar och vidarebefordrar den. Kvarskrivning kan en person ha i högst tre år. Ansökan om kvarskrivning gör man på Skatteverket och personen som söker bör ha ett intyg från polis eller socialtjänst.
- *Fingerade personuppgifter* finns det möjlighet att få om någon utsatt för särskilt allvarlig brottslighet och hotas till liv, hälsa eller frihet. Det innebär att personen får nya identitetsuppgifter, till exempel ett nytt namn och personnummer. För att leva med fingerade personuppgifter måste personen flytta till ny hemlig ort. Det är komplicerat att leva med fingerade personuppgifter eftersom man måste börja om helt från början. Det här kan påverka livskvalitén negativt och skyddet används enbart i undantagsfall, som en sista väg efter att andra mindre omfattande åtgärder prövats. Det är Rikspolisstyrelsen som beslutar om fingerade personuppgifter. En person som ansöker om eller har fått medgivande att använda fingerade personuppgifter för egen del få ansöka om medgivande även för ett barn som personen är vårdnadshavare för och varaktigt bot tillsammans med, om syftet är att ge skydd mot den andre vårdnadshavaren.

Kontaktuppgifter

- Social verksamhet, Grästorps Kommun 0514-580 00
- Kvinnofridssamordnare Pia Gidensmed 0514-581 56
e-post: pia.gidensmed@grastorp.se
- Socialjouren i Skövde
Månd. – torsd, sönd. 17.00 – 23.00 0500-49 74 21, 0500-49 74 22
Fred. – lörd. 17.00 – 02.00 0500-49 74 21, 0500-49 74 22
- Polisen 114 14
www.polisen.se
- Polisen i Lidköping 0510-892 00
- Sjukvårdsrådgivning 1177
www.1177.se
- Capio vårdcentral, Grästorp 0514-70 45 00
- Skaraborgs sjukhus Lidköping 0510-850 00
- Norra Älvsborgs sjukhus (NÄL), Trollhättan 010-435 00 00
- Barnpsykiatrisk mottagning i Lidköping 0510-852 81
- Vuxenpsykiatrisk öppenvårdsmottagning i Lidköping 0510-48 44 00
- Psykiatriska Akutmottagningen, Skaraborgs sjukhus Falköping 0515-870 00
- Familjerådgivning i Lidköping 0510-77 08 78
- Utväg Skaraborg
www.utvag.se
Samordnare för kvinnor 0706-17 23 25
Samordnare för barn 0708-48 72 05
Samordnare för män 0767-64 69 35
- Kvinnojouren Linnéan (kl. 8.00–16.00) 0510-219 00
Natt (kl. 16.00–06.00) 0200-11 33 33
www.kvinnojouren.se/jour/kvinnojouren-linnean
- Tjejjouren Linnéan är vilande för närvarande men du hittar andra Tjejjouren via www.tjejjouren.se/
- Kvinnohuset och Kvinnojouren Tranan (kl.08.00-16.00) 0500-41 86 68
Kvällar/helger 0200-11 33 33
www.kvinnojouren.se/jour/kvinnohuset-och-kvinnojouren-tranan

- Kvinnofridslinjen 020-50 50 50
www.kvinnofridslinjen.se
- Terrafem (telefonjour på flera språk) 020-52 10 10
www.terrafem.org
- Brottsofferjouren 0510-235 88
boj.vskaraborg@telia.com
- Åklagarkammaren i Skövde 0500-47 24 50
- BRIS ung för dig under 18 år 116 111
- Bris Vuxentelefon – om barn 077-150 50 50
- Barnahus Skaraborg (månd. – fred. 08.00-16.00) 0500-49 74 58, 0500-49 85 37
epost: socialnamnden@skovde.se
- RFSL – Riksförbundet för sexuellt likaberättigande (månd. – fred. 13.00-15.00) 08-50 16 29 00
www.rfsl.se

Ring alltid 112 vid nödsituation